

Järva- lärling slutrapport

Augusti 2013

Järva Lärling - slutrapport

Augusti 2013

Utgivare: Stockholms stad, arbetsmarknadsförvaltningen

Kontaktperson: Åsa Hellsing

Omslagsfoto: Peter Fischer

Förord

Innehåll

Förord	3
Innehåll	4
Bakgrund	5
Projektets genomförande	5
Uppföljning och utvärdering	6
Projektets syfte	7
Mål	7
Målgrupp	8
Beräknad volym	9
Resultat för hela Järvalärling	10
Järvalärling 1	12
Genomförande och resultat	12
Järvalärling 2	16
Genomförande och resultat	16
Ekonomisk redovisning	18
Analys	19
Förvaltningens fortsatta arbete	23

Bakgrund

Fler unga i utbildning och arbete är ett prioriterat mål i stadens arbete. Som ett led i detta arbete startade staden 2010 projektet ”Järvalärling”. Projektet var en del av Järvalyftet och hade sin utgångspunkt i två av Järvalyftets fyra huvudpunkter - utbildning och arbete. Järvalärling var ett utbildningsprojekt riktat mot målgruppen unga utanför på Järva och finansierades i sin helhet av Järvalyftet. Uppdraget var att ta fram en modell för en lärlingsutbildning lämpad särskilt för gruppen unga utanför skola och arbetsliv. Modellen skulle sedan ligga till grund för en upphandling av fortsatt lärlingsutbildning för denna målgrupp.

Stadens utbildningsnämnd fick i uppdrag att driva projektet i samverkan med Jobbtorg Stockholm och stadsdelsnämnderna Spånga-Tensta, Rinkeby-Kista och Hässelby-Vällingby.

Efter en utredning inom utbildningsnämnden utformades projektet som ett samverkansprojekt mellan staden och Hantverksakademin. Hantverksakademin var en aktör som tidigare visat sig kunna erbjuda arbetslösa ungdomar alternativa vägar till arbetsmarknaden. Under åren 2004-2006 drev akademien projektet ”Ungas yrkesrevansch”¹, riktat just till arbetslösa ungdomar. Det projektet låg till grund för etableringen av friskolan Hantverksakademin.

Projektet Järvalärlings genomförande

Projektet leddes av en projektledare vid utbildningsförvaltningen. En styrgrupp tillsattes under utbildningsförvaltningens ledning, med representanter för övriga berörda förvaltningar, Hantverksakademin och stadsledningskontoret. Verksamheten bedrevs i Svenska bostäders lokaler i Husby. I Husby leddes verksamheten av en av Hantverksakademin tillsatt chef.

Järvalärling tog emot sina första ungdomar i september 2010. Tidigt i projektet stötte verksamheten på problem bland annat gällande struktur, framförhållning, interna medarbetarproblem,

---

¹ Se ”Ungas yrkesrevansch”, rapport från Hantverksakademin 2006

svårigheter att hitta lärlingsplatser och hanteringen av en mer resurskrävande målgrupp än väntat. På grund av utebliven måluppfyllelse tillsatte Hantverksakademin en ny verksamhetsledare och ett förbättringsarbete tog vid. Dock beslutade styrgruppen att stoppa nya intag från och med februari 2011 för en rekonstruktion av arbetsätt inom projektet. Detta berodde dels på de problem som projektet stött på, men också på de nya förutsättningar som kom i och med införandet av lärlingsutbildning för vuxna.

Vid halvårsskiftet 2011 överfördes stadens vuxenutbildning och därmed även projektet till den nybildade arbetsmarknadsnämnden. Efter ett nämndbeslut i slutet på oktober 2011 på att projektet skulle fortsätta och förlängas t o m juni 2013 togs nya ungdomar in till ett helt nytt upplägg med start i februari 2012.

Under förlängningen har Hantverksakademin ansvarat för en reviderad verksamhet där den största skillnaden har varit att istället för att erbjuda en lärlingsutbildning erbjuda en lärlingsintroduktion med syfte att förbereda för vidare studier inom den reguljära lärlingsutbildningen för vuxna eller för anställning inom en viss yrkesinriktning.

Uppföljning och utvärdering

Styrgruppen för projektet har bestått av representanter från arbetsmarknadsförvaltningen, Hantverksakademin, tre stadsdelsförvaltningar och stadsledningskontorets projektledare från Järvalyftet. Ordförande i styrgruppen har varit avdelningschefen för Vuxenutbildning Stockholm. Styrgruppen har ansvarat för att de projektmedel som beviljats använts till avsett ändamål. Styrgruppen har även ansvarat för fortlöpande kvalitetssäkring av projektet, och vid större avvikelser beslutat om åtgärd.

Förutom den kontinuerliga uppföljningen som gjorts av Hantverksakademin och styrgruppen har två utomstående delrapporter gjorts:

Nycklar för lärlingsutbildning med coaching i Stockholms stad,
Christer Månsson från Strategihuset, 2011

Från något till någon – Framgångsfaktorer i Järvalärling, Jytte Rüdiger och Peter Waara

Hantverksakademin har i samband med projektets avslut gjort en egen projektrapport:
Pilotprojektet Järvalärling, Hantverksakademin 2013

Projektets syfte

Huvudsyftet med Järvalärling var att få fler unga i egen försörjning, eller utbildning och stärka skolans koppling till arbetslivet.

Syftet med projektet var, förutom framtagande av en utbildningsmodell, att studera och inhämta kunskap och föreslå en form för framtida permanent finansiering.

Mål

Projektets huvudmål har varit att utveckla en ny utbildningsform inom vuxenutbildningen som riktar sig till ungdomar med svaga formella kompetenser.

Stadens övergripande mål för projektet har varit att:

- Utbildningen ska vara flexibel och individanpassad.
  - Utbildningen ska svara mot höga kunskapskrav med god kvalitet i en positiv studiemiljö
  - Studerande ska ges ansvar och inflytande över utbildningen
  - Studerande ska ges det stöd som krävs för att uppnå sina mål
- I Järvalärling 2 bytte man ut orden *utbildning* och *studerande* mot *introduktion* och *deltagare*, i övrigt är målen exakt desamma.

Ett långsiktigt mål har varit att denna utbildningsmodell skulle kunna upphandlas och bedrivas som reguljär verksamhet efter projektets slut. Detta uppdrag samt ansvaret för att utreda möjligheten till en finansieringsmodell har varit separerat från själva pilotprojektet och har varit placerat på arbetsmarknadsförvaltningen i och med starten av Järvalärling 2.

Eftersom de mätbara målen har skiljt sig åt i de två projektperioderna presenteras dessa under respektive projektdel.

Målgrupp

Projektet vände sig inledningsvis i första hand till unga vuxna 18-24 år. Detta ändrades i och med Järvalärling 2 till 18-29 år, som står utanför studier och arbetsmarknad. Det finns flera mått som beskriver ungas utanförskap, t ex registrerad arbetslöshet, avhopp från gymnasieskolan och uppbärande av ekonomiskt bistånd. Någon heltäckande bild av 20–24-åringar som stod utanför arbete och utbildning fanns dock inte vid tiden för Järvalärlings projektstart. Ansvariga förvaltningar inom staden uppskattade gruppens storlek vid projektets start till ca 1000 ungdomar mellan 18-24 år, av vilka ca hälften antogs bo i Järvastadsdelarna. Unga utanför är alltså ett problem i staden generellt, men med viss koncentration till Järva.

Sedan 2010 har en mängd rapporter kommit som handlar om unga utanför, dess problematik och dess storlek. En rapport från Arbetsförmedlingen 2013 som har studerat unga som varken studerar eller arbetar i åldern 16-29 år visar att i stadsdelarna Tensta och Rinkeby bor 980 ungdomar som varken studerat eller arbetat tre år i rad.² Tillkommer för Järvalärlings upptagningsområde gör även stadsdelarna Akalla, Husby och Kista samt Hässelby-Vällingby. .

87 % av projektets deltagare sökte sig till projektet på egen hand. 35 av 122 ungdomar hade försörjningsstöd när de började projektet. Detta har inneburit att många av deltagarna har saknat tidigare kontakt med myndigheter och de har i ordets sanna mening varit unga utanför. Projektet har därför lyckats väl med att nå dess tänkta målgrupp, men avsaknaden av tidigare kontakter och tidigare stödsystem har dock inneburit en belastning på projektets medarbetare då deltagarna var i mycket stort behov av stödjande insatser.

---

² Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden – fokus på unga som varken arbetar eller studerar, Arbetsförmedlingen 2013

I Hantverksakademins egen slutrapport kan man läsa en sammanställning av samtliga ungdomars bakgrundsproblematik där följande rubriker visade sig vara de vanligaste hindren:

- osäkerhet om vad han/hon vill
- språkhinder, läs och skrivsvårigheter
- neuropsykiatriska svårigheter
- kriminell bakgrund/kriminell identitet
- psykisk eller fysisk ohälsa
- drogmissbruk eller tidigare drogmissbruk

Andra kännetecknande drag för målgruppen har visat sig vara en stark misstro till samhället, begränsande kunskaper om samhället, ekonomiska svårigheter, ett utanförskap med grund i det sociala arvet, en vacklande motivation och en svag självbild.

Projektets målgrupp har förutom särskilda behov studiemässigt även behov av stöd för att bryta tidigare invanda mönster. ”Det krävs stöd för att lämna invanda attityder, beteenden och även att lämna eller ändra personliga relationer, som stöd att lämna gänget”, skriver Christer Månsson i sin rapport om Järvalärlings första år.

Vikten av att bryta tidigare mönster poängteras även i projektets delrapport av Rudiger och Waara. De hänvisar även till en större problematik och utmaning med målgruppens utanförskap. Ett utanförskap från arbete och studier i unga år riskerar att bli ett permanent utanförskap. Ungdomar som lever med utanförskapets normer och livsstil får även sin identitet bekräftad i utanförskapet. Projekt som Järvalärling kan därför inte bara handla om att erbjuda utbildning och senare möjlighet till arbete, utan projektet måste, för att lyckas, även erbjuda möjligheter att bryta med det gamla livet, skriver Waara och Rydinger.

Beräknad volym

Inför projektstarten för Järvalärling beräknade man att utbildningen under projekttiden skulle omfatta 80 årsplatser, och i fullt utbyggt skick 100 årsplatser.

Vid omstarten av Järvalärling hade man erfarit att det var många ungdomar som valde att hoppa av efter introduktionskursen och

valde därför att räkna på ett större antal deltagare under introduktionskursen och ett lägre antal under lärlingsplatspraktiken, vilket ledde till att man beräknade att cirka 30 ungdomar skulle delta i lärlingsplatspraktiken under projekttiden. Att lärlingsplatspraktiken kortades ner till 20 veckor berodde på att denna skulle ses som en introduktion till en fortsatt utbildning inom lärlingsutbildning för vuxna.

Resultat för hela Järvalärling

122 deltagare kom i kontakt med projektet Järvalärling. Av 122 projektdeltagare har 26 fullföljt hela utbildningen, 55 avbröt under introduktionskursen och 41 avbröt under lärlingsplatspraktiken.

Alla som kom i kontakt med Järvalärling, 122 ungdomar, valde en yrkesinriktning. Detta var de inriktningar som valdes:

Butikssäljare	17
Målare	34
Skomakare	1
Snickare/trä	24
Svets/metall	16
Annan	30

Av de 122 ungdomarna som påbörjade introduktionskursen valde 67 att påbörja lärlingsplatspraktiken. Vad hände med de 55 som valde att avbryta under eller efter introduktionskursen? ungdomarna?

Arbetsförmedlingen	2
SDF/Jobbtorg	23
Annan utbildning	7
Anställning	8
Annat	15

41 ungdomar valde senare att avbryta sin lärlingsplatspraktik. Vad berodde avbrotten på?

Fått anställning	14
Hög frånvaro	10
På eget initiativ	8
Vägledad till annan verksamhet	7
Fortsatta studier	1
Övrigt	1

Uppföljning har gjorts på alla de ungdomar som påbörjat lärlingsplatspraktik. Vad blev nästa steg för de som påbörjat/fullföljt praktiken?

Arbetsförmedlingen	9
SDF/Jobbtorg	13
Annan utbildning	8
Anställning	32
Annat	5

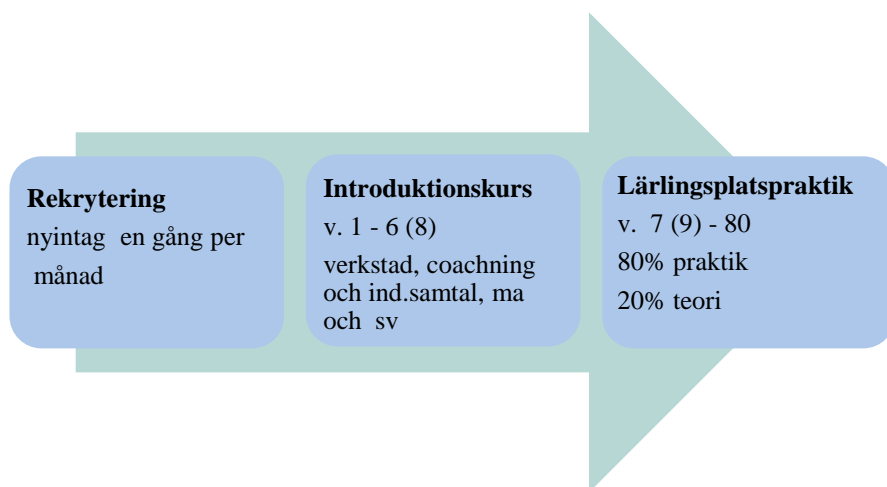
Totalt gick 45 % av projektets 122 deltagare vidare till sysselsättning i form av anställning eller utbildning efter projektet. Av dem som påbörjade lärlingsplatspraktiken är resultatet högre, 60 %, och av de 26 som fullföljde hela praktiken har 77 % uppgett att de efter utbildningens slut har fått anställning.

Av de 35 ungdomar som hade försörjningsstöd vid projektstart var det 17 ungdomar som fortfarande hade försörjningsstöd när de avslutade projektet och 16 av dem hade även försörjningsstöd tre månader efter att de avslutat projektet.

Järvalärling 1

Genomförande och resultat

En lärlingsutbildning med coaching som syftar till anställning

Målgrupp Järvalärling 1

Prioriterad målgrupp var ungdomar 18-24 år som helt eller delvis saknade treårig gymnasiekompetens och var boende på Järva. Dock kunde ungdomar från övriga staden och/eller ungdomar som fullföljt sina gymnasiestudier komma ifråga om de bedömdes lämpliga för projektet och det fanns lediga utbildningsplatser. Deltagarnas språkkunskaper skulle motsvara avslutad grundskola.

Beräknad volym

Pilotprojektet dimensionerades för 80 helårsdeltagare. I fullt utbyggt skick beräknades omfattningen vara 100 helårsplatser.

Projektid

Den första ungdomsgruppen skrevs in i projektet 2010-09-01 och den femte och sista ungdomsgruppen skrevs in 2011-02-14.

Intagen skedde vid fasta datum och ungdomarna skrevs in i en grupp. Projekttiden för eleverna bestod av två faser:

Introduktionskurs 6-8 veckor och lärlingsplatspraktik i max 74 veckor, med en teoridel på cirka 20 % av tiden och utbildning på lärlingsplats 80 % av tiden

Metod och genomförande

Intresserade ungdomar har själva sökt sig till lokalen i Husby. Vissa ungdomar slussades till Järvalärling via kontakter på stadsdelsförvaltningarna och jobbtorg. I början av varje månad antogs 12 ungdomar till en introduktionskurs med verkstadsundervisning, coachning samt ämnesundervisning i svenska och matte. Denna hölls på plats i Husby i ca 6-8 veckor. Efter introduktionsperioden placerades deltagarna på en lärlingsplats i upp till 74 veckor beroende på inriktningsval.

Deltagarna finansierade både introduktionsperioden och tiden som lärling genom studiebidrag och eventuellt studielån.

Under projektets första sex månader hade metoden inte fått fast form och drogs med en mängd barnsjukdomar. Det saknades en tydlig struktur, veckoscheman och tydlig information till deltagarna. Det visade sig även relativt snart under läsåret 2010 att den utvalda målgruppen var mycket mer resurskrävande än väntat. Då det här handlar om ungdomar som misslyckats inte bara en utan ofta flera gånger inom utbildningssystemet ställs mycket stora krav på socialisering för att behålla eleverna och kunna lotsa dem vidare inom eller utom projektet, och detta visade sig ofta svårt. Behovet av individuell coachning till ungdomarna var underskattat. Det visade sig också vida svårare än väntat att med precision rekrytera rätt personer till projektet, med motivation att fortsätta studera etc.

Vid projektstart byggde projektet mycket på de erfarenheter Hantverksakademin fått från projektet Ungas Yrkesrevansch samt arbetet med Gymnasieskolans IV-program. Ungdomarna i Ungas Yrkesrevansch rekryterades dock från Arbetsförmedlingen och hade aktivitetsstöd eller från socialtjänsten och hade då inledningsvis försörjningsstöd som sedan övergick i studiemedel. Till Järvalärling sökte sig ungdomar på egen hand och tillhörde till skillnad från målgruppen i Ungas yrkesrevansch målgruppen unga utanför, vilket innebar så stora skillnader att konceptet från Ungas Yrkesrevansch inte var fullt ut tillämbart.

Ytterligare ett problem var att hitta lärlingsplatser och att få ut ungdomarna på en lärlingsplatspraktik. Denna utmaning blev än större då Järvalärlings projektstart sammanföll med introduktionen av lärlingsutbildning för vuxna och att dessa två utbildningsåtgärder i mångt och mycket vände sig till samma målgrupp. Dessutom fick nu järvalärlingarna konkurrera med vuxlärlingarna om lärlingsplatser, vilket var en svår utmaning då järvalärlingarna hade behov av handledare som var villiga att ta ett utökat handledaransvar, där mycket coachning och motivationsarbete krävdes.

Ett förändringsarbete inleddes redan då och den femte elevgruppen som antogs i februari 2011 hade ett delvis förändrat och förbättrat upplägg. Då hade introduktionskursen förlängts till 12 veckor och lärlingsplatspraktiken förkortades till max 68 veckor. Man erbjöd gruppcoachning i samarbete med Fryshuset och ämnesundervisningen i svenska och matte minskades ner. Denna elevgrupp kunde ansöka om försörjningsstöd redan under introduktionskursen.

Resultat

Järvalärling 1 hade totalt 65 deltagare
26 avbröt under introduktionskursen
30 avbröt under lärlingsplatspraktiken
9 fullföljde lärlingsplatspraktiken

Av de deltagare som fullföljde fick 6 arbete och 3 skrev in sig på Arbetsförmedlingen enligt Hantverksakademins egen uppföljning. Tre månader efter avslutad praktik hade 2 av dem som skrev in sig på Arbetsförmedlingen försörjningsstöd. 2 av dem som uppgett sig ha arbete hade också försörjningsstöd tre månader efter avslut. I övrigt var alla avslutade självförsörjande tre månader efter avslutad utbildning.

Resultatet kan sammanfattas med att den uppsökande rekryteringen lyckades väl genom att nå cirka 120 ungdomar inom målgruppen, varav mer än hälften i olika utsträckning deltog i introduktionskursen. Ett trettiotal började på lärlingsplatspraktiken, varav 9 fullföljde. Bland de som inte fortsatt efter introduktionen har många kunnat slussas vidare till andra aktiviteter såsom utbildning, praktik, eller arbete av annat slag.

Måluppfyllelse

Genomföra ett pilotprojekt med Hantverksakademin med 80 helårsdeltagare

Pilotprojektet genomfördes, men var på grund av diverse svårigheter tvunget att stoppas i förtid. 65 ungdomar har deltagit under en period på ca 18 mån. Endast 9 fullföljde utbildningen.

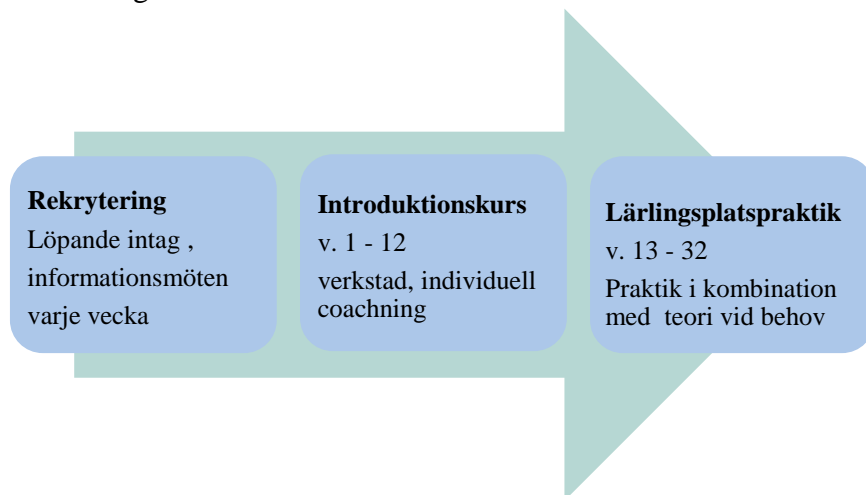
Minst hälften av projektets helårsdeltagare ska lotsas vidare till anställning

24 av de 65 som påbörjade lärlingsperioden gick vidare till anställning. Av de 9 deltagare som fullföljde hela lärlingsplatspraktiken har 6 uppgett att de haft anställning vid projektets slut. Dock hade två av dessa försörjningsstöd tre månader efter projektets avslut.

Järvalärling 2

Genomförande och resultat

Lärlingsintroduktion – som syftar till vidare utbildning eller anställning

Målgrupp Järvalärling 2

Unga vuxna mellan 18-29 år som helt eller delvis saknade treårig gymnasiekompetens och som var folkbokförda i Stockholm. Deltagaren skulle besitta de språkkunskaper som krävs för att fungera på vald arbetsplats och kunna tillgodogöra sig lärlingsutbildning.

Beräknad volym

Man beräknade att ca 25 veckoplatser skulle tas i anspråk inom introduktionskursen och ca 30 utbildningsplatser á 20 veckors lärlingsplatspraktik.

Projektid

De första ungdomarna skrevs in i projektet 2012-02-14. I juni 2013 hade alla ungdomar avslutats.

Metod och genomförande

Inför omstarten av Järvalärling hade projektet rekonstruerats efter det första årets lärdomar. Den utbildning som erbjöds deltagarna i

Järvalärling 2 benämndes lärlingsintroduktion och syftade till vidare lärlingsutbildning inom det ordinarie utbildningssystemet eller till en anställning. Projektiden förkortades från 80 veckor till 32 veckor. Eleverna valde mål och inriktning, mot vidare utbildning eller mot arbete, under den tolv veckor långa introduktionsperioden.

Intagen skedde kontinuerligt under hela projektperioden. Processen i Järvalärling 2 process kan liknas vid en tratt som slussade deltagare vidare in i samhället. Hänvisning till annan utbildning eller annan instans skedde mellan de olika stegen i projektet, d.v.s. mellan och efter rekryteringsprocessen, introduktionskursen och lärlingsintroduktionen.

Deltagarna i Järvalärling 2 sökte, till skillnad från deltagare i Järvalärling 1, inte studiemedel under introduktionskursen. De fick istället omfattande information vad gäller den egna finansieringen i de olika stegen i projektet, dvs möjligheten till försörjningsstöd under introduktionen och villkor och förutsättningar när man söker studiemedel, vilket många gjorde under lärlingsplatspraktiken.

Resultat

Järvalärling 2 hade totalt 57 deltagare

29 avbröt under introduktionskursen

11 avbröt under lärlingsplatspraktiken

17 fullföljde lärlingsplatspraktiken

Av de deltagare som fullföljde praktiken fick 13 arbete och 4 skrev in sig på Arbetsförmedlingen enligt Hantverksakademiens egen uppföljning. Tre månader efter avslutad praktik hade 1 av dem som skrev in sig på Arbetsförmedlingen försörjningsstöd. I övrigt var alla avslutade självförsörjande tre månader efter avslutad utbildning. Bland de elever som slutfört utbildningsdelen är det dock ingen som har gått vidare till studier inom den reguljära vuxenutbildningen.

I projektmålen fanns även ett mål om att lyckas slussa ungdomar vidare till en annan aktivitet. I Järvalärling 2 var detta mål fastställt till 30 ungdomar. 1 av 29 ungdomar som avbröt under introduktionskursen har gått vidare till annan aktivitet. 2 fick anställning. Av de resterande 26 ungdomarna som inte gick vidare var det främst avbrott på grund av hög frånvaro som var orsaken.

Några valde att avbryta på eget initiativ och orsaken till avbrottet är okänd.

Måluppfyllelse

Minst 100 personer ska besöka Järvalärlings lokaler i Husby

Över hundra deltagare besökte lokalen i Husby redan under projektets första tre månader.

30 deltagare ska från introduktionskursen till lärlingsplatspraktiken

28 deltagare gick över från introduktionen till praktiken. Dock avbröt tio av dessa deltagare lärlingsplatspraktiken.

70 procent av deltagarna ska uppnå godkända betyg inom lärlingsplatspraktiken

Samtliga som övergick till vuxlärling fick minst 200 godkända gymnasiepoäng. Alla deltagare utom två av dem som fullföljt lärlingsplatsintroduktionen har erhållit 400 gymnasiepoäng.

70 procent av deltagarna i del två ska övergå till utbildning inom det ordinarie utbildningssystemet eller till arbete. Detta mäts genom Arbetsmarknadsförvaltningen i samarbete med Utbildningsanordnaren.

Ingen av deltagarna i del 2 har gått över till ordinarie utbildning. 61% av deltagarna i lärlingsplatspraktiken har uppgett att de hade anställning efter avslutad praktik. Alla utom en av dem som fullföljde lärlingsplatspraktiken är självförsörjande.

Ekonomisk redovisning

Den totala projektkostnaden beräknades vid tiden för projektstart till 23 mnkr. En beräkning som till stor del har visat sig stämma. Vid tiden för projekt slut har projektets totala kostnader uppgått till drygt 28 miljoner kronor, och då har även projektet blivit förlängt med ett år. Man måste även ta i beaktande att projektets nyintag pausades under ett år, då vissa kostnader ändå kvarstod.

Årskostnaden per elev beräknades till 135 000. 122 ungdomar har deltagit totalt i Järvalärling. Med en total kostnad på drygt 28

miljoner kronor blir kostnaden per elev ca 234 000 kr, ca 100 000 kronor dyrare per elev än beräknat.

Analys

Ungdomsstyrelsens temaprojekt Unga i arbetslivet har följt 28 ESF-finansierade projekt riktade till samma målgrupp som Järvalärling och bedömer den genomsnittliga verkningsgraden av dessa till 18 %, som fullföljer projektet och uppnår målet. Järvalärling lockade till sig 122 ungdomar som påbörjade introduktionskursen. Av dessa fullföljde 26 hela lärlingsplatspraktiken, vilket är 21 %.

Verksamheter för denna målgrupp tenderar att bli kostsamma utifrån den ”låga” verkningsgraden, men enligt andra beräkningar av Ungdomsstyrelsen i samverkan med nationalekonom Ingvar Nilsson är detta trots allt lönsamma projekt i förhållande till alternativkostnaden för samhället för de ungdomar som fastnar i utanförskap.

Av de 122 ungdomar som påbörjade Järvalärling gick 45 % vidare till annan sysselsättning. Av de som påbörjade lärlingsplatspraktiken är resultatet högre, 60 %, och av de 26 som fullföljde lärlingsplatspraktiken har 77 % uppgett att de efter utbildningens slut har fått anställning. Många som kom till Järvalärling blev vägledda till en annan instans, en annan sysselsättning, något de kanske inte hade kommit i kontakt med om Järvalärling inte hade nått ungdomen i ett första skede. Dessa siffror för just denna målgrupp måste i jämförelse med andra projekt riktade till målgruppen anses som bra och är dessutom väldigt lika de resultat som uppnåddes i Hantverksakademins tidigare projekt Ungas Yrkesrevansch. Detta trots att Ungas Yrkesrevansch riktade sig till arbetslösa ungdomar inskrivna på försörjningsstöd eller inom arbetsförmedlingen. Resultaten visar även att de ungdomar som valde att stanna och fortsätta inom Järvalärling lyckades bättre än de som valde att avbryta.

Trots att resultatet är bra för de ungdomar som kom i kontakt med Järvalärling och framförallt för de som fullföljde lärlingsplatspraktiken måste man ta i beaktande att projektet dimensionerades för att ta emot 80 helårsstuderande ungdomar

per år och endast 67 elever påbörjade lärlingsplatspraktiken under projektets 2,5 år, varav så få som 26 fullföljde. Detta innebär att projektet har blivit 100 000 kronor dyrare per elev än vad som beräknades vid projektstart om man slår ut kostnaden på alla de som påbörjade introduktionskursen. Slår man ut kostnaden på dem som påbörjade lärlingsplatspraktiken blir kostnaden drygt 280 000 kronor dyrare än beräknat. (Vissa kostnader hade dock kunnat räknas bort om projektet inte hade pausats och haft kontinuerliga intag under hela projektiden.) Ovanstående måste naturligtvis vägas mot resultatet. Hade resultatet blivit lika bra för de enskilda eleverna om de hade varit så många som beräknat? Hade man kunnat uppnå lika goda resultat med en lägre kostnad? Detta är en diskussion som fortsätter nedan.

Ett annat problem som uppkom i Järvalärling är att 61 % av de som påbörjade lärlingsplatspraktiken valde att avbryta. Om ungdomarna tidigt insåg att detta inte var rätt utbildning för just dem var avbrottet befogat och ett korrekt beslut, men om avbrottet kom senare in i utbildningen kan det ha inneburit stora problem för individen. Ungdomarna kan ha blivit återbetalningsskyldiga till CSN, vilket kan leda till betalningsproblem och senare till betalningsanmärkningar och krav hos Kronofogdemyndigheten. Detta kan i sin tur leda till att ungdomarna får ännu svårare att etablera sig på arbetsmarknaden och blir ännu mer avståndstagande inför nya studieförsök. Ovanstående är vanliga problem som tas upp även i den nya rapporten om Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.³ I Månssons rapport lyfts samma problematik och han skriver att det åtminstone krävs att den första terminen kan finansieras utan studiemedel.

Inför starten av Järvalärling formulerade staden fyra övergripande projektmål:

- Utbildningen ska vara flexibel och individanpassad
- Utbildningen ska svara mot höga kunskapskrav med god kvalitet i en positiv studiemiljö
- Studerande ska ges ansvar och inflytande över utbildningen
- Studerande ska ges det stöd som krävs för att uppnå sina mål

Dessa projektmål är även viktiga förutsättningar för att lyckas med ett utbildningsprojekt riktat till denna målgrupp. Projektet har delvis uppnått de övergripande målen. Dock kan man vid en

---

³ Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet, 2013, s. 320

närmare analys dra slutsatsen att om de övergripande målen hade varit mer i fokus under projekttiden hade projektet fått en än högre måluppfyllelse.

Det första målet var att utbildningen skulle vara flexibel och individanpassad, vilket delvis har uppfyllts. Flexibiliteten har dock mest funnits i ett organisatoriskt perspektiv, d.v.s. att projektets innehåll och upplägg under hela projekttiden har utvecklats och förbättrats. T ex ändrade man utbildningens/introduktionens längd från 80 veckor till 30 veckor. Detta gjordes för att möta ett behov. Många ungdomar ansåg att utbildningen var för lång och det visade sig att de inte hade motivationen och/eller tålamodet att vänta så länge. Denna förändring ledde dock till att två nya problem uppstod. Det blev svårare att hitta lärlingsplatser och det var svårare att få handledarna att efter avslutad introduktion anställa ungdomarna. En mer fördelaktig lösning hade varit att kunna ha en flexibilitet i utbildningens längd, som skulle kunna variera från ca 20 veckor upp till ca 80.

Det har funnits utrymme för individanpassningar, i form av val av inriktning och val av lärlingsplats, dock kanske inte i så hög grad som denna heterogena målgrupp behöver. Det måste finnas ett stort utrymme för individuella upplägg och en utbildning som svarar upp mot de individuella behoven. Vissa behöver läsa en längre tid på introduktionskursen, vissa behöver språkstöd på modersmålet, vissa behöver läsa in vissa kärnämneskurser innan de kan ta sig an en lärlingsplatspraktik, vissa behöver en längre tids lärlingsplatspraktik medan vissa klarar sig på 20 veckor osv.

Det andra målet var att utbildningen skulle svara mot höga kunskapskrav med god kvalitet i en positiv studiemiljö. Den positiva studiemiljön med nära och förtroendefulla relationer mellan ungdomarna och projektmedarbetarna/handledarna har i projektets tre tidigare rapporter (Månsson, Waara/Rydingen och Hantverksakademien) lyfts fram som den enskilt främsta framgångsfaktorn. Nära relationer är mycket viktiga, men en utbildning med hög kvalitet är lika viktig, vilket visade sig under projektets första sex månader när nära relationer skapades men när både coachningen och utbildningen inte var på plats. Tydlighet och kvalitet saknades i utbildningen och det visade sig i både förvirring kring vad utbildningen skulle leda till samt till en

mängd avhopp. Eleverna eftersökte en tydlig kommunikation, med tydliga regler och tydlig struktur. Järvalärling blev med tiden mycket tydligare i sin utformning. Dock bytte man med tiden inriktning, på grund av målgruppens mycket svaga skolbakgrund, från *utbildning* till *introduktion*, vilket visar att fokus delvis flyttades bort från just utbildning. Av dem som fullföljde lärlingsplatsintroduktionen under Järvalärling 2 var det heller ingen som fortsatte att studera, vilket var ett av målen med lärlingsplatsintroduktionen.

Detta är ett problem som även uppmärksammats i andra projekt. När det visar sig att ungdomarna inte förmår eller klarar en längre utbildningsinsats, inte har motivationen eller uthålligheten, så sänks kraven som ett sätt att möta ungdomarna. Frågan är dock om det är rätt väg att gå? Arbetsmarknaden kräver utbildning. Utmaningen är därför att skapa vägar genom utbildning för målgruppen, inte att sänka kraven eller luckra upp lärlingsbegreppet. Detta är en utmaning som fortfarande kvarstår.

Det tredje målet i projektet var att den studerande skulle ges ansvar och inflytande över utbildningen. Ungdomarna har fått ta stort eget ansvar, men även fått mycket coachning och stöd från lärare och handledare. Detta är en balansgång och det viktiga är att denna balansgång tydliggörs under introduktionen och att mycket av introduktionskursen ägnas åt att definiera vad det är som är deltagarens inflytande och ansvar, vad som är utbildningsenhetens ansvar och vad som är arbetsplatsens ansvar. För att lyckas med detta krävs ett mycket nära samarbete mellan utbildningsenheten och arbetsplatsen redan i ett tidigt skede, d.v.s. att coachningsdelen i projektet integreras i både utbildningsdelen och senare i lärlingsplatspraktiken.

Det fjärde målet var att den studerande skulle ges det stöd som krävs för att uppnå sina mål. De tre tidigare rapporterna redogör alla för det arbete projektmedarbetarna och handledarna har lagt ner på varje enskild individ, för att möta just dennes behov. Trots alla ansträngningar anser dock projektmedarbetarna att en resursbrist i form av personal och tid kanske har varit en bidragande anledning till att flera avslutade utbildningen. De flesta ungdomar som påbörjade Järvalärling sökte sig till projektet på egen hand, vilket är mycket positivt då det innebär att de kom till projektet på grund av egen nyfikenhet och eget intresse. Dock innebär detta att de flesta av ungdomarna helt

saknade övriga myndighetskontakter och att projektmedarbetarna fick ägna mycket tid åt att bygga upp ungdomarnas individuella nätverk. Ett alternativ hade varit att man mer målmedvetet skulle ha arbetat för att bygga upp samverkansnätverk i stadsdelarna, vilket kunde ha avlastat i detta arbete.

De resurser som skulle ha behövts i form av fler coacher, studie- och yrkesvägledare, psykolog och kurator är dock svårt att erbjuda i en så pass liten utbildningsenhet. För att lyckas möta ungdomarnas stora behov av stöd på många olika plan, samtidigt som projektet inte kan bli dyrare än vad det redan var, krävs att man har samverkanskanaler med de stödsatser som redan finns och att detta nätverk är uppbyggt redan från början. Dessutom bör de utbildningar man erbjuder vara en del av ordinarie skolsystem där all elevvård redan finns på plats, men med ett förstärkt individuellt stöd som inte finns i den omfattning denna målgrupp kräver inom den reguljära skolan. Detta är en konklusion som även Christer Månsson kom fram till i sin delrapport av Järvalärling.

Förvaltningens fortsatta arbete

Många av förutsättningarna för utbildningsinsatser för målgruppen har ändrats sedan projektstarten 2010. Idag finns möjligheten till lärlingsutbildning för vuxna, gymnasial lärlingsutbildning, yrkesintroduktion inom ramen för gymnasieskolans introduktionsprogram samt ett brett utbud av yrkesinriktade utbildningar på LärVux för de som har behov av särskilt stöd och ett lika brett utbud av yrkesutbildningar inom SFI för de som tillhör den målgruppen. När dessa möjligheter finns är det naturligt att en framtida utbildning för målgruppen bör konstrueras inom ramen för dessa.

Dessa reguljära utbildningar måste dock för Järvalärlings målgrupp kompletteras med en uppsökande del, en introduktionsdel samt ett förstärkt individuellt stöd före, under och efter utbildningsinsatsen. Det måste alltså lokalt och i mycket nära anknytning med de reguljära utbildningarna finnas en organiserad verksamhet som hittar, motiverar och behåller unga utanför.

Den framtida satsningen för denna målgrupp bör vara en del av framförallt ordinarie lärlingsutbildning för vuxna, dock med ett förstärkt stöd i form av en förberedande del, en följecoach och en uppföljningstid efter avslutad utbildning. Under den inledande orienteringskursen bör en individuell studieplan upprättas med tydliga mål och delmål och en tydligt utstakad väg genom utbildningssystemet. De elever som är yngre än 20 år och inte har fullföljt gymnasiet bör, om möjligheten till dispens för Komvux inte är ett alternativ, ha möjlighet att testa inriktningen genom att gå in i gymnasieskolans yrkesintroduktion eller gymnasial lärlingsutbildning, de elever som har behov av extra språkstöd eller kompletterande SFI-studier bör kunna erbjudas detta och de elever som tillhör Lär vux målgrupp bör erbjudas en utbildning där. Denna flexibilitet möjliggör en utbildningskonstruktion som kan rekrytera stora delar av målgruppen unga utanför utan att de nekas tillträde på grund av ålder, behov av särskilt stöd eller låg språknivå.

De förled som krävs för att rekrytera rätt ungdomar och förbereda ungdomarna är idag mer på plats och mer etablerade än vid Järvalärlings start. Ungdomar kan idag komma från t ex något av de uppsökande projekten på Järva, t ex merit, sociala insatsgrupper eller de uppsökare som arbetar med gruppen 16-19 år. Ungdomarna kan även hänvisas från stadsdelsförvaltningar, lokala jobbtorg eller arbetsförmedlingar. Samverkan med alla dessa instanser bör tydliggöras ännu mer och processen rutiner tydliggöras.

För ungdomarna är det viktigt att de får god tid till introduktion och vägledning innan de bestämmer sig för att påbörja ordinarie utbildning finansierad med studielån. Därför är det en förutsättning att introduktionstiden för ungdomarnas del kan finansieras utan lån. Något som delvis kan lösas genom att de studerande ansöker om en förhöjd bidragsdel via CSN. Inga deltagare bör söka studielån under introduktionskursen, detta för att förhindra att de alltför snabbt ansöker om studiemedel utan att vara helt införstådda med konsekvenserna av ett eventuellt studieavbrott. Förvaltningens bedömning är att en introduktion av detta slag bör vara 3-6 månader lång.

Det som dock återstår att lösa är hur finansieringen till den enskilda skolan ska ske då detta handlar om studieplatser som behöver finnas tillgängliga kontinuerligt över året och ständigt bör

stå till förfogande. Dock finns det ingen garanti för att de kommer att fyllas. Ett annat problem i sammanhanget är att utbildningen kan behöva variera i längd och därmed också i kostnad. För skolornas del är detta således mycket kostsamma platser. Ytterligare en svårighet är att antalet avhopp måste förväntas vara högre än för övriga elevkategorier.

En delösning på ovanstående problem finns i drift inom Utbildningsförvaltningen i form av så kallade ”slussplatser” på Gymnasieskolans introduktionsprogram. Dessa slussplatser är finansierade av förvaltningen även om de står tomma och ungdomar kan söka sig till dessa platser när som helst under året.

En liknande tänkbar lösning inom vuxenutbildningen skulle kunna vara att det tillskapas medel för att garantera finansieringen av platser på de skolor som vill ta sig an den aktuella målgruppen men där det råder stor osäkerhet både om hur många elever som kan tänkas bli aktuella, andelen avhopp och behovet av extra stöd.

Den del i dagens Järvalärling som handlar om uppsökande, introduktions- och stödjande verksamhet är svår att finna stöd för i både Gymnasieförordningen och Vuxenförordningen men tangerar tydligt Arbetsmarknadsförvaltningens uppdrag med det kommunala uppföljningsansvaret för ungdomar under 20 år. . Något motsvarande tydligt uppdrag finns dock inte för ungdomar över 20 år. Dock pågår det inom staden uppsökande verksamhet gentemot målgruppen bland annat genom sociala insatsgrupper med mera. Arbetsmarknadsnämnden kan genom Jobbtorg Stockholm ha ett förberedande och uppföljande ansvar gentemot gruppen – och även erbjuda stöd under utbildningstiden.

Sammanfattningsvis kan förvaltningen konstatera att flera pusselbitar fallit på plats när det gäller att erbjuda utbildningar med adekvat stöd för den aktuella målgruppen – men att några bitar fortfarande kvarstår. Förvaltningen avser dock att fortsätta utvecklingsarbetet med avstamp i det regelverk som finns bland annat gällande yrkesvux och vuxlärling.